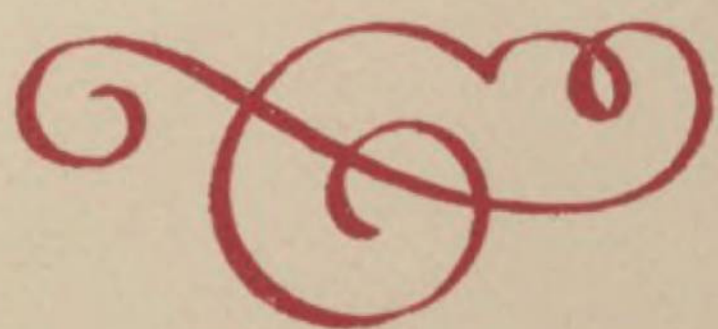

Микола Матіїв-Мельник

ГОРИТЪ
МІЙ
СВІТ

ГОРИТЬ МІЙ СВІТ

МИКОЛА МАТІЇВ-МЕЛЬНИК .

ГОРИТЬ МІЙ СВІТ...

1944—1947

ФИЛАДЕЛФІЯ, 1951

Друковано 750 примірників
Літературний редактор Б. Кравців
Обкладинка роботи артиста-маляря
Святослава Гординського

ВИДАВНИЦТВО „АМЕРИКА“

Printed by "AMERICA", 817 N. Franklin St., Philadelphia 22, Pa.

НА СТЕЖАХ...

Лиш тлінь і попіл ти еси,
Червяк на стежці Божій,
Коли в душі Твоїй краси
Немає на сторожі...
Як дим щезає від лиця,
Так щезнеш перед Богом
І, лютого ждучи кінця,
Загинеш від тривоги.
В ясні притвори не ввійдеш,
Не ступиш у святиню —
Твоє Він серце вб'є тверде,
І покорить гординю.
О, слухай, як летять світи,
Як грають безбережжя,

* * *

На перехрестях серед лук
Шукатимеш Його в степах і в морі
І в серці міріади струн
Задзвонять арфами в просторах.
Тоді Твої уста зніміють
І синяву проколять очі
І сонця світ запаленіє
І тьму в душі твоїй розточить.
І ти над нетрами будеш
Як Він: великий, непоборний
І, перемігши смерть, підеш
У царство Духа неповторне.
Пізнаєш всі Його світи,
Шляхів нескінчені мережі —
І велетнем двигнешся ти
На путь, крізь бурі і пожежі.

* * *

Я чую, чую дотик рук Твоїх
І чую Твій могутній голос
І чую, що мене не вб'є вже сміх
Ворожий і що з тім'я волос
Мені не впаде без Твоєї волі — —
І що в руках Твоїх моя вся доля.
І знаю я, о Господи, що Ти
Над землями і над морями:
Тебе знайшов я в таїнах святих,
У тузі й страстях, як гріхами
Моє голодне серце обкипіло,
До дна поточене і вкрите цвіллю.
Я розумію вже тепер, чому
Так страшно жити є без Тебе:
Без цілі і мети... Адже ж самум
У пущі під гарячим небом
По Твоїй волі йде, б'є в штормах море
І в амплітудах йдуть сонця і зорі.
Я чую, Господи, що Ти
Усюди, як роса вечірня,
Як пісня та; що йде в світи,
Могутня, творча і безмірна.
Мій дух міцніє в Тобі і ширяє
І вічний я, як небеса безкраї...

* * *

Горить мій світ ясним вогнем
В орбітів безбережжі,
А думка, мов стріла, жене
Крізь бурі і пожежі...
І тлінь у глибинах згара
Й розносить порох вітер —
Де радість і жура жила,
Там сім вогневих літер.
Де кров текла гаряча з ран,
Там заграви космічні:
В безодню зорі б'ють пеан,
Йдучи в далеку вічність.
І в сонці золотім горить
Ясним алмазом новим
Понад холми, понад яри
Господнє ветхе слово.

* * *

Вони уже давно поснули
І все втомленне спить довкола
Глибоким сном. Уже минула
Година півночі. Спрокволу
Великий віз у синяві потонув
І згас Волосожар в безодній тоні.
Вони поснули, лиш від мене
Утік у безвісті солодкий
Спокійний сон. Лицем студеним
Зорить на землю косоокий,
Потусклий місяць. Важко ніч проходить
Під зорями — в мовчанні шепчуть води.
Вони всі сплять, та б'ється серце
У кожного й вогні у крові
І мрія виліта на герці
В світи далекі, барвінкові.
І кожний встане й привітає сонце,
На голову шолом надівши з бронзи.
Як серед пущі самоти
Ідуть Господні стежі...
Та ось вже й небо загорілось;
З яруг тумани ранні встали —
Їх прокололи білі стріли
Вогнем у фіолетній далі.
Так творча думка людський череп коле —
Спокою їй ніде нема... ніколи...

Хвилинка ще і в шумах шторму
Вітри на рать в сурму задзвонять
І, вбивши ночі темінь чорну,
Підіймуть сонце на долонях...

* * *

Шумить машина і дуднять колеса
І спека вдень, і скреготи вночі:
Зникають рідні береги і плеса
І суне поїзд швидко в далечінь.
Збіжжя тучні стоять ще непожаті,
Стоять — мовчать задумані гаї
І туга в рідний світ летить крилата
І навздогін летять думки мої:
— Куди несеш мене, залізний змію,
На серце паморозь насила й гнів —
Так пахли там поля мої чабриєм,
Так п'янила солодка пріль із нив.
Волошки сонце кликали до себе,
Брусниці моргали, співав лоташ:
Ясу землі моїй давало небо,
І шестикрилі йшли в вирій літа.
Лишив своє там серце я в заранні,
Сестер, братів і друзів там лишив —
Стежки в сузір'я, ранки полум'яні
і полум'яний юности Хорив...

ГІДАЛЬГО

I.

Неси мене залізний дикий коню,
Неси з вітрами крізь чужі світи:
Як вже не стало шпади у долонях,
То греба в бій нам голірuch іти!...
Неси мене під трубадурське сальто,
У келиху життя ще жар на дні,
Сміється зизом з мук своїх Гідальго
І зір ясних шукає в далені.
Там впертих мрій прегорді колонади,
Таш штурм іде на хмари й вітряки:
На арлекінський щит борця Кезади
Не впаде зрада у боях грімких.
Філістри хай собі сміються й Санчі,
Що вже не стало й п'яді в нас землі —
Ні, братчики, садів своїх з Ламанчі
Вже не забути нам до скону літ!...
Ні тих садів на пагорбах зелених,
Ні золочених на церквах хрестів:
Нам ще мажором дзвонять кантилени
І Монсальван горить серед лісів.
Нам ще полощуть очі срібні роси,
Ще й досі в ніздрях піль вечірній дим
І п'янить нас чабрій на запашних покосах
І сниться на коні вогнистий Херувим.
У нашім серці ще цвітуть троянди
Й волошкою в душі горить любов —
Так нащо ждеш ще, люба Розінанто,
Коли гаряча в венах сурмить кров?...

II.

Промінний ранок, вставши, вибіг з моря,
Грудьми приляг до асурійських піль,
Кантабрія двигнулася в простори
І зашумів фанданго серед скель.
Бушує море і клекочуть піни
І піренейський дзвонить аромат,
Ряхтить життя, сікер з амфорів рине
І в серця берег радість б'є в розкат.
Назустріч дзвінко сонячним торнадом
Засурмила Севілла вогняна —
Цвіте й горить акантами Гранада,
Цвіте в вінках вся рідна сторона.
О, так!.. У снах моїх цвіте далека:
Від сузірних магур аж до долин —
У серці десь гніздо кладе лелека,
На стрісі споминів хтось тче килим.

Шумить вздовж іберійських кряжів Ебро,
За сонцем Тахо золотий біжить —
Ні, ні! Не бійся насміхів Саведри,
Що нам, фантастам, нічого вже жить.
Не бійся тих масок світів модерних,
Де слава вмерла і святий абсурд:
Ще з амбразур задзвонять нам пандори,
Святого Гралю пісня загремить
І ще гарячі наші термідори
Трофеями упадуть нам на щит!...

III.

Ти кажеш, Друже, про Толедо і Севіллю
Та про поля Провансу й гордий Ронсевал —
Мене ж срібlistий Крим скобоче в ніздря сіллю
І вабить шум топіль і скошена трава.
Тобі докі́ все сняться, море й бригантини
І давні заги і грімкий циклонів шторм —
Я ж знаю, що колись я горду мав країну...
І вигнанець тепер марний у брамах норн.
Ти перів згадуєш і будиш Дон Кіхота,
Що мріяв двигнути середньовіч орден —
Мені ж в підкови дзвонить у степах кіннота
І сонце в прапорах несе Залізний День...

Я блудний син, що з ядом мислі у кобурах
Несе із спадщини гіркий проклін віків
І на сп'янілого мажору амбразурах
Минулу славу пестить в пошумах вітрів.
І там кочує дух мій, де діди спочили,
Де тільки лиш один Дніпро й один Дністер,
Де дим мушкетний і старі пісні й могили
І казка полонин і рокоги флоєр...

Я мав свій рідний край, де льон цвів і коноплі,
Де соняшник горів і дикий виноград —
Мене ні дика Юнгфрав, ні в льодах Гросгльокнер
Не здурять дивами, ні ленти автострад!...
Я той канітферштан, коханий, любий брате,
Що носить в пазусі захований євшан;
Що з привидом тремким карпатського багаття
Голодну тугу гойдає під спеку ран...

ДРУЗЯМ

Розбрелися ми шляхами, друзі,
Розмела нас буря, як листки —
Щось у серці непомірно тужить,
Щось рокоче громом гомінким.
Так прийшлося нам під караулом
В самоті гіркій тернами йти —
Розхилились небеса понурі
Над шляхами, що ідуть в світи.
І проходить у скорботах днина
На чужому стернищі й пісках —
Йдуть сніги вже, й свище хуртовина
І холодних дум пливе мутна ріка.
Мерехтить лиш спомином коротким
Юний ранок в зрошених житах —
І мов сон зоряний і солодкий
Україна моя золота . . .

* * *

О, де ви, де, мої сердечні друзі,
І де ти, юносте моя далека? . . .
Лишився я самий у своїй тузі,
Як той мандрівник в пущі серед спеки.
Немає вас — ви вже давно поснули
В гробах дрібних, розсіяних по полі,
Лиш слава та про золоте минуле,
Здобуте в брязкоті шабель за волю,
Під Маратоном рідним не заснула . . .
Мені здається, що це було вчора:
Горіли в сонці зброя і шоломи
І не лякала всіх вас смерть сувора.
Не чули ви в серцях страху, ні втоми,
Ішли ви грізні, мов конкістадори,
Ішли в бої на прадідню арену —
До вас сміялися степи і гори
І вся землі краса благословенна.
Пройшла грімка у вогневицях днина —
Минулося! . . . Хрести на тирсу впали —
Самий я! . . . Лиш до вас душею лину
І профілі ловлю у синій далі.

П. І Т. КОСТРУБАМ

Нераз я згадую той день і ту хвилину,
Коли разом складали ми ясні пісні,
Коли пегаз до нас із гір мітичних линув
І награвав Трітон у конхи голосні.
Було так тепло у душі і так привітно:
Гострився стилос наш і золоті рої,
Злітали з наших піль у синю даль погідну
І Геліос святе пив куриво з гаїв.
Дзвонили вечорі від лір і від розмови:
І був там юний сміх і падав зжовклий лист,
І били в нетечі вогнів пітійських плови
І гуркіт катапульт і стріл калених свист.
Блакитних днів дзвінких пливли міцні когорти
І плив, простерши крила в сонці, наш Ікар,
Шуміла юна кров пробоями в аортах
Та ристю йшло перо, вмочене в киновар.
Чудовий давній міт! . . . Лиш срібним павутинням
На стернищах чужих злітає спомин мій;
Розлука й смерть взяли свою тверду данину
І ляг кордон на землю, як залізний змії . . .

* * *

На чорних берегах, де лютий Гаген
Ганявсь, зустрів Тебе я після літ
Далеких, наче блудну тінь із заги,
Що вже давно потонула в імлі.
І тільки очі блиснули вогнями
Та усміху сковзнув вишневий цвіт
І кілька слів упало поміж нами
Леліткою... І мов далекий міт,
Ясні згадались ранки і безжура
І шестикрилих снів рожевий світ
І — наче зникла дійсність днів понурих,
Що придавила всіх нас, як граніт.
Та знов озвався грімко рев машини —
Ми засміялись знову й розійшлись...
Стелилася в майбутнє десь чужина
І рідний край у споминах заблис...

* * *

Невже Тебе я не побачу, Україно,
Не вчую пошумів Твоїх вітрів? . . .
Горить душа моя вогнем нетлінним
І дні мої, як маки в кобурі.
Невже ж Ти тільки казка, спогад, мрія —
Навіки втрачений, погаслий рай,
Що лиш фантомом в далі майоріє? . . .
О, краю мій, хоч вісточку подай
З попалених гаїв, з потоптаного поля! . . .
Ромен запахне, м'ята і чабрій

І гребля зашумить, зашелестить тополя
І дзиндрами дзвінкими до зорі
Утіха зачеканить. На сріблстих згардах
Задзвонить синій ранок сталлю кіс
Назустріч днині. Громові в недеях барди
Загупають і заспіває ліс . . .
Еліпсами шугне беркут в блакитне море,
Поллється куриво п'янке з кичер
І в фіолетах казку запрядуть знов звори
Під шум потоків бистрих і флоєр.

Шехерезад мотиви нам надхненні знову
Зворушать серце й давніх літ рої,
Мов тих дощів весняних розкотиста плова,
Злетять від сонця на тремкі гаї.
І я себе побачу знов таким щасливим,
Як був колись, ще в той пастуший вік,
Де кожний день був неповторним дивом,
А кожна ніч спивала хміль з повік.
Знов соняшник, як прапор, з'янтаріє
І копи в рейд підуть, як рій галер,
Шіроко рідний з полонин повіє
І зашумить в степах наш пропеллер! . . .

* * *

Нічого я не взяв з собою:
Згоріла хата і село,
Скосила смерть усе косою,
Над полем сонце одцвіло.
Поніс своє я люте горе
З вогнів – хтось кликав навздогін,
Здавалося: стебло говорить
І кожне дерево й загін.
Здавалося, що плачуть ріки,
Що верби стеляться униз
І що я йду кудись навіки
І наді мною грім повис.
Пішов я, вигнаний, в чужину,
В душі свій стид поніс, ганьбу,
І навіть батькову світлину
З собою взяти я забув.
Нічого я не взяв з собою,
Лиш грудку рідної землі
І... лютий гнів на ворогів,
У серці, п'яним з перепою...

* * *

Над вежами погас останній промінь.
Дими туманом сперлися на горах,
Втихає шум. З фабрик сіроми
Вертаються в бараки, сходять зорі
І розхиляє ніч широкі крила
Над городом. В імлі вологій тонуть
Фабричні бльоки й димарі. Вітрила
Несуть у далечінь думки невтомні
І хтось тремтючою рукою в серце
Вбиває гострий стилос. Б'є година
На готиці стрункій... Немов на герці
Рої й когорти днів минулих ринуть.
Гримлять фанфари й бубни б'ють до кроку.
Сміється лан, кричить з утіхи сонце,
Дуднять шляхи, й колонами бароку,
Йде юність горда з золота і бронзи.

Б'Є ПІВНІЧ

Б'є північ глухо, і мені не спиться:
Засну на мент, прижмурю тільки око,
Земля моя, і рідна хата сниться,
Пахучий сад; і верби кривобокі.
І ніби сонце хилиться зпрокволу,
Мов утомленне, під вечірній пруг,
І річку золотить, і став, і луг,
І греблю. Мовчки йде з лазу додому
Товар, снують дими до неба пряжу
І сміх дівочий бризками з хоромів
Летить, і діти біля перелазів
Кричать...

І я десь, ніби з косарями
Іду з царинки стежкою домів, —
Вчувається на ганку голос мами
І сестрин із саду несеться спів.

Приходжу в хату: у печі палає
І лиже челюсті язиками вогонь
І десь мов з батьком втішно я вітаюсь,
Хилюсь цілунком до твердих долонь.
У хаті ясно, на столі вечеря,
Зизує нишком місяць крізь вікно;
Обперши крису золоту на дверях,
Збірає роси в срібне полотно...

То знову ніби десь неділя в хаті —
Влітає й дзвонить ластівка крильми:
Брати й вуйки, кремезні та вусаті,
Прийшли, сміючись повними грудьми.
Прийшли сусіди близькі і далекі,
У киптарях та білих сорочках
І принесли ще сестри на руках
Дітей. І йдуть розмови, наче клекіт
На греблі.

Далі вийшли в сад із хати,
Покошувати меду та грушок,
Журу свою та радість розказати:
Про град, врожай і... про старий довжок...
Розказує минуле дід Максим
І батько, як при війську був;
Михайло-вуйко про свої часи,
Брати ж з Ляхом недавню боротьбу.

І день пливе по лебединім плесі,
Нечутно так година йде
У вічну-вічність... І мені здається,
Що ще здалека в гості хтось прийде...
А сонце хилиться до гір поволі
І злотом грає лист на яблінках,
Шумить мрійливо хвилями ріка
І шепчуть казку верби і тополі.

Мені так добре, так погідно, ясно,
Так молитовно в серці і в душі:
Сміються ниви і поля прекрасні
І сад, і ліс, і річка й комиші.
Мов той солодкий мед, я батька мову
Ловлю і в сині очі я дивлюсь,
Як у блакить глибоку, шафірову,
І на густий, козацький вус.
Дивлюсь, як сестри, сівши біля мами
Слова мережать до вечірніх зір,
Як сперлась громада в крилах брами,
Міцна та дужа, як дубовий бір.

Та враз звели усі десь в небо руки
І... закричали в хмарах журавлі —
Збудився я і... знову ті ж муки,
І знов самий я... на чужій землі...

* * *

Пройшло, як сон —
І не забути днів:
Мажором дужим в унісон
Співало небо й світ дуднів.
Вертався з мандрів я, як тур,
Упившись ароматом трав,
І вітер сурмив з амбразур,
І весь я в сонці потапав.
Горнув мене розкішний ліс
Світанком казки й п'яних див
І світ мій на покосах ріс,
Куди ще хлопчиком ходив.

Сміялися поля й стежки
І ніччю місяць на садах
І літо в білих рукавах
Співало голосом дзвінким...
Кормила пріллю скиб весна,
А літо роздзвоном серпів —
І світ той досі в моїх снах
Горить, як прерія степів!...

* * *

Дивлюся ранком мовчки крізь вікно,
Як із висот сніжин спадають мільйони,
Як без устанку сиплеться на дно
Холодний пил сипкий, і в білім морі тоне.
Приспали силу під льодами гори,
І хмари, гігантичні, заслонивши торса,
І ждуть. На станції мов казку хтось говорить
І за вікном вистукує стакатто Морзе.

З рейок згортають хлопці рівно в такт
Пухких завій грубезні білі кучугури,
І десь горою в куряві літак,
Згубивши в штормах шлях свій, воркотить понуро.

Газету свіжу хтось подав мені:
Мою тачають землю смерти перевесла
І гинуть гекатомби у вогні —
І в невідоме думка скермувала весла:
Чи ще побачу їх? . . . Чи до землі
Я рідної торкнуся устами? . . .

Та знаю я: з віраю журавлі
Знов вернуться, як встане сонце над полями . . .

ЗИМА

Глибока, біла повінь довкруги . . .
Насунув білу шапку ліс на брови.
Куди не глянь: сніги, сніги, сніги,
Потоки й плеса в льодових оковах.
Під білим ковром сплять на днах яри,
І в панцері заковані граніти;
Мовчать і дивляться на шлях бори,
Згадавши сонце і минуле літо.

Лиш часом вивірка десь зеренце,
В сухому качані здобувши, скочить
З верха на верх, то з снігу дзеркальце
Замерехтить, аж в оці заскобоче.
То пташка раптом злопотить крильми,
То звір сполоханий шугне пляями,
Заперши в замети сніжні грудьми,
То в небо спалахне на мить вогнями,
І згасне . . . Гордо Шміттенберг і Герлях
Підносять в кригах чола з-між іглиць —

І десь в імлі ввижається Говерля,
І Явірник, і гострі ребра Шпиць . . .

Цель ам Зее, січень 1944

ТИША

Вливається у серце тиша,
Як в келих золотий вино,
Лиш часом вітер заколише,
Гілки над сніговим рядом.
То зайчиком прудким проміння
Просковзне по старих дубах,
То промайнуть над лісом тіні
У даль на вогневих хмарках.
Вичитує під такти дятель
Карбів незбагнаний маршрут
І це єдиний твій приятель —
Лісів старий хазяїн тут.
Стань, одпочинь, дихни повітрям
Холодним, чистим із криниць
Одвічних, зору гостре вістря
Пусти до льодових іглиць...
І вчуєш, як міцніють крила
Твоїх думок, як гине пил
Сует і як неземна сила
Бе в серце з вічності горнил!...

Зальцбург, зимою 1947

* * *

Писав колись у повісті старий Гомер,
Про те, як пахне дим із рідної, курної хати —
Як Одисей, щоб в щасті віку свого доживати,
У рідну Итаку на мандрах морем пер.

Ні спів Каліпсо й дивні вигадки сестер
Її, ні гордих лотофагів казкова країна,
Ні чорні очі Навзикаї, ні солодкі вина
Не вбили в серці туги й гіркості химер.

Давно було. Життя ж іде все шляхом тим
Самим; хтось радується щастям золотим
На туках чорнозему в ситих селищах багатих,

А хтось від чаду п'яний з погорілих стріх
І рідних верховин й кичер йому не оглядати, —
Нести лиш в серці горе, як содомський гріх . . .

Зальцбург, жовтень 1946

* * *

Солодку кидав Францію Ролянд,
Піднявши самосік на сарацена —
Кипіла кров палка у юних венах
І кликали уяву в ристь поля.

Дзвонила лунко від фанфар земля
І впала під громами Сарагосса,
Та в Ронсевалі, на страшних покосах
Від зради гордий пер в бою поляг.

Було . . . Та досі ще скрізь перів стон
Регочеться зрадливий Ганелон
І досі по полях горять троянди —

І скреготом проходять по душі
В степах тривожні згуки Оліфанту
І . . . йдуть по згарищах Барабаші! . . .

Зальцбург, зимою 1946.

* * *

Ваші очі сповне ще туга,
Ваші рани ще кров'ю спливуть
І на серце побите знаруга
Повалиться, й закриє вам путь!...
Ви на мандри знов далі підете
По вертепах чужих і пісках
І залишетесь дії предметом
З мозолями на чорних руках.
По вагітних громах перебоїв,
Що пожерли плоди вам тучні,
Потечуть ще мутною рікою
Ваші болі крізь ночі і дні.
Ще свою ви прекрасну Гелладу
Нагадаєте в гіркості днів;
Рідних піль всю красу і принаду
І колишній гаразд хоромів.
Тоді з горнів сердечних любов
Закричить у душі полум'яно —
І озветься потоплена кров
І народиться в синяві ранок!...

* * *

Іде, іде весна, як фея з гаю,
І табуном біжать іскристі дні —
А я, мов той Антей, землі шукаю
І зір гублю у синій далині...
Холодних Альп німий, звітрілий камінь
Не захист мій, ні бруків арабеск,
А степова, гаряча панорама
Ввижається і кличе тирс бурлеск.

Весна іде по весняному корсі
І заплітає маки у спіраль —
Я ж чую, як той час тікає борзо
У безвороть і так чогось все жаль...
Жаль літ, що, не діждавшись урожаїв
Сподіваних, лиш гіркоту й полинь
З громами бистро понесли в безкрає
І склали під хрести серед долин.

Жаль крил невгнутих і палких Дедалів,
Що впали, не добривши до Кольхид,
Жаль днів дзвінких, що кораблями в далях
Потонули і загубили слід...
І знов весна, знов дум рої вогнисті,
У ранків загравах дрижать поля —
Душа орлом у бистрині гуля
І комоні іржуть у полі чистім!

Знов юність будиться із криг утоми
І серце до походу б'є у гонг —
П'є мед душа із келехів цикльоми
І сонце знов виходить з катакомб.
В житах мені ввижається знов фея,
Заквітчана волошками в імлі —
І дзвонить міт солодкий про Антея,
Що оживав, діткнувшись Землі.

* * *

Замітаю я бруки у місті
І снуються одні все думки:
Все шляхи, та шляхи ті тернисті
І чужини студені піски...
А там... сонце з-за гір полум'яних,
Розколисують гай сопілки,
Сипле згарди дорогами ранок,
Ароматом упившись п'янким.
У поколото дзвонить зозуля,
Пахне пріллю й любистком земля,
Покотилася з горнів десь куля,
Вогняна понад ліс і поля...
Так хотілося б з нею злетіти
У нескований синяви вир —
Та мітла у руках... і терміття,
Порозкидане сміття й папір
Замітач я... Бо так: не фаховий
І не юний і бракне вимог —
Ні то швець, ні кравець я лейстровий,
Лиш поет (як на те) й педагог.

Гей, піти й любимці парнаські,
Це не той вже вам, братчики, час —
Киньте вірші писати чудацькі:
Вже постарівся геть ваш Пегаз...
Фантастичних своїх інкарнацій
Своєвілля добі залишіть
І беріться корисної праці
Ліс рубайте і глину місіть...
Що ж, як збудите з сну Фараона,
Підійнявши про волю свій крик —
Не вблагаете муз, ні Беллону —
Він з щелепів вам вирве язик!..

* * *

Давно колись купався я в потоках,
Ловив рахманний шум старих борів,
А на шляхах там ждав хтось кароокій
І гориквіт кастильський в снах горів.
Земля, мов арфа дзвінкострунна грала:
Осанну дням моя співала кров,
І на гірляндах днів цвіла любов.

Це Ти, це Ти, солодка Батьківщино,
Я чую запахи Твоїх цикльом —
І сонячник я бачу і шипшину
І дим запашний ввечір над селом...
О, так хотілося б прийти до Тебе,
Як сироті до матірніх грудей —
Та мовчки зорі моргають у небі
І час у вічність безбережну йде.

Хай б'є самум тайфунами Сагари,
Хай чорні ночі тиграми ревуть —
Твій Парсіфаль за голосом фанфари
Летітиме в стару, лицарську путь.
Фантаст, що закохався в бранці — мрії
І став слугою всіх її химер
І слухає під ніч, як вітер віє
І тугу шле до голубих озер.

Так пахнуть там сади і мріють бози,
На обріях хрестами десь вогні —
І свого лицаря вітає Долороза
Із щитом в далині...

МАТЕРІ

Як сон ввижаєшся мені, далека Мамо —
Грозою спраглий день і смертю ніч:
Де серце грало в дзвін, тепер там мертвий камінь
І в храмі, де моливсь, лиш квилить сич —
І вбитий Херувим на брамі...
Лице Твоє хтось тче на пінах алабастрів
А пам'ять дні різьбить — колишні дні
Та все дівається, як привид білих айстрів,
Що в крипту йдуть у замкненій труні
І сонце їм навіки гасне.
І я серед руїн з цикутою утоми
Сную дитинства пряжу золоту,
Хоч знаю, що душі моєї злотий гомін
Уже не тут і Ти уже не тут —
І що по всьому тільки спомин...

БАТЬКОВІ

I

Ти вже вмирав, мій любий Тату,
І відлітала вже Твоя душа
До Бога... і в безверхій хаті
На одрі смерти я Тебе прощав.
Гули гармати й кулемети
Ворожі грали з царинок і з гір
І кров скипала на багнетах
І пропеллери різали простір...
Як прядиво збілів Твій волос
І вкрила борода сухий скелет
І обезсилювся Твій голос —
Було вже видно, що відходиш геть.

Я знав, що в Тобі трачу Друга
Найкращого... і що не вчую вже
Розумних слів Твоїх... і вдруге
Вже не побачу більш Твоїх очей.
Посиніли знечулені вже ноги
І біль в лиці смертельний загорівсь,
Мене ж гонили крісами в дорогу
І світ чорнів по Тобі мій в журі...

II

Приснився знову Ти мені,
Приснилася і наша хата,
Різдво і кучерявий сніг
І за столом гостей багато.
Дідух вітає нас в стрічках
(Десь ми приїхали додому)
І сміх гримить, мов рокіт грому.

Під вікнами колядники
(А зорі сходять полум'яно) —
Зяті прийшли і невістки,
Гуде дітвора щастям п'яна.
І лється золотом на стіл
Солодкий мід під казку ночі —
З чола подівся десь Твій біль
І сонцем засіяли очі...
І Ти згадав минулі дні
Та давні військові пригоди
І все, що понесли мутні
Життя Твого бурхливі води.

III

З роботи йду домів вечірньою порою
І прилітають роєм з засвітів думки —
Мені здається, що Ти йдеш зі мною
І що я чую дотик Твоєї руки...
Мені здається, що Твою я чую мову,
Що з вітром прилітають десь Твої слова
Дзвінки до мене й дужі, що ми, ніби знову
Вертаємось домів з косами і трава
Так пахне й літом спражений чабрій. Вже сонце
Заходить за верхи... вологість рос п'янка
На ліс паде і на покоси. Волоконця
Проміння золотого гаснуть на токах
Зелених, запашних...

Вже згас останній промінь,
Ми вийшли з чагорів. Над річкою хати
Рахманно закурили димом і поромом
Погнав рожеву хмарку вітер і затих.
Від греблі шум іде, солодкі кануть роси
На шовк ґрунів, в житах стрекоче перепел
І холодом від плеса на сади заносить...
Дрижить у розкоші ліщина від крапель.
Сідаємо під дубом. Ти тютюн виймаєш
І дружньо подаєш...

— Втомився?.. Закури!..

Скрипить десь журавель і десь сопілка грає
І ми, піднявши коси, сходимо з гори...

IV

Це тільки сон, що Ти помер —
Я бачу все Тебе живого
І голос чую Твій тепер,
І йду з Тобою у дорогу...
Ти мій супутник в вир борні,
Ти любий мій товариш вірний,
Ти все, що мав, оддав мені
У дружбі непомірній.

Твої я бачу мозолі,
Здобуті у щоденнім труді.
На сонцем спраженій землі —
Не знав Ти свята, тільки будні.
Ти вглиб зорав свій переліг
І переніс на спині гори;
І кожний камінь, кожний гліг
Про Твій невтомний бій говорить.

Немає вже Тебе тепер —
Та житиме завжди на яві
І в снах моїх той величавий
Твій образ...

Тату!..

Ти не вмер!!.

V.

Колись я марив так у голові своїй,
Що, як навіки Ти вже геть підеш від мене,
Залишиться мені ще гріб зелений Твій
А на хресті карби у золоті січені.
І Ти лежатимеш, мій любий Тату, там
І під хрестом навіки ляжуть Мама,
А я у час якийсь прийду з світів ід Вам
І тугу принесу із серцем і словами.
А білий цвіт спадатиме на нас
І злучить нас усіх, як море лучить ріки —
І сам колись отак я ляжу біля Вас
В землі дідів моїх назавжди і навіки . .
Та сталося не так, як марилося тоді;
Не знаю я тепер, де гріб Твій, любий Тату:
В далекій чужині, лиш з дрібною надію
Я згадую Тебе і дні мої крилаті . . .

* * *

Спаси, рятуй нас, Божа Мати —
Кричать серця в нас і уста,
Кричить крізь чорну ніч окату
Наш біль, розп'ятий на хрестах!...
Рятуй нас: Ірод поле топче,
Січуть нас полчища бутні —
Клює нам крук голодний очі
І кляті на чужині дні.

Рятуй від голоду й від спраги —
В неволі наша вся земля
І поганьбленні наші стязі
І стид на нас камінням ляг.
Зніми із нас нестерпні карі:
Горить душа від мук і ран...
Цвілили обри нас, татари
І цідить кров червоний хан!

Ми знаємо, за що ті муки...
Дав чорнозем нам Бог... мечі,
Й плуги... Дав таланти нам в руки
І золото і колачі...
І ми від туків оп'яніли
Й заснули каменем в лігвах,
Аж в полі смерчі задудніли
І нас потяла чудь... мордва...

В огнях збудилась Україна
Без воїв, сурм і рогатин —
Прости, Пречиста, нам провину,
Ачей простить нам і Твій Син!...
Отчизну знов верни нам милу,
На рідний стати дай обліг,
Побиті спростувати крила
І рідний цілувать поріг.

Ми чорнозем наш на долонях
Нести будем. Насущний хліб
Із наших золотих загонів
Не забере нам злий сусід.
І встане наша рать, як плова,
На тих, що нам заступлять путь
До сонця і до Твого слова —
І кров на жертву понесуть!...

Нью-Гейвен, 22 вересня, 1947

ПО ЗЕМЛІ

(Пам'яті 1922 року)

По тій Землі ішов, блукаючи, Біль — від однієї межі,
до другої... Ставав на перехрестях і шукав дороги.

Кликав.

Але його голос глушили вогневі півні й чорні галки,
що з криком летіли від Лукоморя до гребенів Карпат
і глушив його скрипіт теліг і ляскіт батогів і прокльони.
На степах чорніла потоптана ковиль.

А Біль глядів:

На право — хрести —

І на ліво — хрести...

І чорне небо над землею...

За розваленими окопами — стогін калік і сиріт. —
Туди пішов він похилений, із печаттю мовчання.

Регіт Дива курився понад верхами борів. І вчувався
Біль у цей регіт і слухав, як у судорогах б'ється серце
землі...

— Мамо!... Мамо-Землице!!...

Заридав.

На його шляху станула Зневага.

— Куди?! — зашипіла.

Біль заціпив уста, аж на чолі набриніли пруги.

Підняла кривавий меч.

— Бий! — закричав — нехай почую силу твоєї руки.

Грянув по шоломі тяжкий удар — стряслася вогняна
ряска й посипалася до ніг.

— На коліна!!

Але Біль стояв і мовчав, доки сама не схилила голови.
Тоді сказала глухо: Іду! — і пішла...

— Що це?...

Приложив до очей долоню.

На ниві крутився Голод.

Припав до скиб, лютий, як шакал. Його пазурі в'їда-
лися в чорнозем, глибоко, до серця землі, але замість зе-
рен насіння вигрібав сталеві кусні й порожна з кісток.

— Чого шукаєш тут?

— У-у-у-в! — повіяв над ланами холод...

— Що?!...

— На ниві золотих колосків не стало! Загнівався
Дажбог!!...

І Голод тікав у село.

Здирав перегнилі острішки, їв осети, кропиву, летів
сараною на сади, обгризав їх до кори, давив усе, що стрі-
нув і стукав до мужицьких вікон.

Від гуркоту родилася в хатах тривога, кришився
з ікон васильок і падав на білі лави з восковими свічами.

Не вступався.

— Що буде, що то буде? — журилися мами.

У засушених грудях — замість молока — сукровата
отрута... Синіли й конали козацькі діти. І дзвони не
дзвонили їм.

У кошницях і засіках не було вже нічого.

На цій багатій землі козацькій.

Діди клали навхрест худі руки, схиляли до грудей
воскові голови й засипляли навіки.

Невинність віддавала себе за кришечку хліба.

Хтось когось убив і — кров випив.

Брата — брат...

Мати — дитину...

Злюща Морана розгортала над дахами чорний фелон
і вдихала погребний дим.

Десь із-за нових кордонів, що розкололи Україну на
чотири грані, долітав п'яний сміх переможних сусідів...

— Хочеш пекла?!...

Біль заціпив уста, обтер із очей солону росу — і пі-
шов далі: від однієї межі — до другої.

* * *

І була ніч над полем.

Він простягнув руки і став. Тоді побачив червону заграву, що загорілася поміж небом і землею.

По плаю вплив із моря місяць і всміхнувся, як легінь перед музиками. Схилився й щиро сягнув за повісню пазуху.

Набрав повні жмені — посіяв:

— Раз! — жменя срібла.

— Два! — жменя золота. І земля затремтіла, як дівчина у просонні. Біль усміхнувся: може завтра прийде сонце й висипле діаманти і пшенишне зерно...

* * *

І він ішов від однієї межі — до другої. Високий хрест стояв на масовій могилі й держав на раменах долю кривавої землі...

І Біль побачив лице, біліше від снігу білого й почув голос ніжніший від музики весни:

— Прийде Дажбог! Вони — не вмерли...

— Хто ти?...

— Я — Лада. Ходи за мною!

Простягла алябастрові долоні над рядами сплячих лицарів.

Легкий подих просоння війнув по тернових вінках.

— Спійть, хлопці, спійть!...

— Спійть, хлопці, спійть! — шептав за нею.

— — — — —
Лежали їх тисячі — один біля одного, як за життя колись у бій ішли: плече об плече... На чолах вогні.

Лада схилялася до них.

Стелила свіжу постіль, як добра мама дітям. Чола їм цілувала.

— Спійть, хлопці, спійть!...

— — — — —

— Бачиш?

— Бачу!...

— Це скарби цієї землі!...

Біль поклонився Ладі.

Поклала долоню на його плече:

— Будь сильний!

— Будь гордий!...

Розстібнула золоті опони на точених грудях.

З лівого боку — кров.

— Пий!

— Кров?...

— Пий і — будеш мій! Знай: Будь Ти великий Біль, що знає свою глибину й мету.

— Лише той переможе, хто кров свою пролляв і в страстях пізнав обличчя правди... Хто ласки, ані пощади не благає ніколи, від нікого!...

Схилився і спив сім рожевих краплин.

— Ладо, умру за тебе!

— Візьми ще це! — відвалила гробову плиту й подала меч.

— Ладо!

— Тепер іди туди, між темних, голодних і прокажених, що гинуть під розваленим гніздом.

— Запали їхні серця, нехай загоряться, як сухий чир! Коли зійдеш із отсієї могили — з любови розпадеши в міліони пилин. І буде їх тридцять і сорок мільонів і більше. І при кожній пиліні — одна щербина з вістря гніву!

— А ти?

Його очі палали.

— Ждатиму тебе тут, під цим хрестом, аж повернешся. Аж кожна пилина розростеться у свою величину й доки не насталиться вістря гніву в силу блискавки і громової тучі.

— А тоді?...

— Тоді прийдеши до нашого хреста.

— Твоє нове ім'я буде — Легіон!

— Будеш грізний. І блисне вістря твоє по землі від Лукоморя... І ти прийдеши до мене завітчаний, як весільний легінь!

— Ладо, Ладо моя!...

— Тоді викуємо золоті плуги і срібні борони й повернемо козацьку скибу.

— І не буде: ані сліпих, ані голодних, ані прокажених!

— Ладо — я вірю!...

— Іди ж!... бо скоро буде день...

ПІСЛЯСЛОВО

Друкуючи і випускаючи в світ збірку поезій „Горить мій світ”, приготовану до друку ще самим її автором Миколою Матієвом-Мельником, померлим від розриву серця 27. вересня 1947 року в Нью-Гейвен, Конн., після трьох місяців перебування у США, виконуємо тільки задушевне бажання поетове побачити свої вірші, писані в хуртовину і бурю другої світової війни — окремою книжкою. Водночас Видавництво „Америка” хоче висловити цим хоч і невеликою мірою пошану пам’яті передчасно згаслого Поета.

В нашому архіві зберігся лист Миколи Матієва-Мельника, писаний із Зальцбургу в Австрії, де після важкої праці дроворуба і замітача вулиць під час війни, він став учителем української гімназії в післявоєнному тамошньому українському таборі „Легенер Касерне”. В листі подає Поет, що родився 11. грудня 1890 року в Галичині (Яблонів на Покутті), що студював філософію в Чернівцях, Відні й у Львові, що брав участь у визвольних змаганнях 1918-1920 років і що 25 літ працював як педагог по школах Західної України. „Сьогодні я викинений бурею з рідної землі — втративши ширшу родину. А хто землю рідну утратив, той все утратив” — підкреслював ще Поет у цьому листі.

Оцим мотивом вигнання, втрати батьківщини і безмежної туги за нею пронизана уся збірка Миколи Матієва-Мельника, що її подаємо оце українським читачам, розсіяним теж по усьому світі. У віршах цієї збірки і спогад про „рідний край, де льон цвів і коноплі, де соняшник горів і дикий виноград”, і сумнів „Невже Тебе я не побачу, Україно, не вчую пошумів твоїх вітрів”, і чудові вірші присвячені батькові-селянинові, і в Цель ам Зее в австрійських Альпах йому „в імлі ввижається Говерля, і Явірник, і гострі ребра Шпиць”. Але разом з тим словесний світ поетовий словнений глибокої віри, що „встане наша рать, як плова, на тих, що нам заступлять путь до сонця і до Твого Слова — і кров на жертву понесуть”.

Збіркою „Горить мій світ” доповнюємо багатий літературний дорібок Миколи Матієва-Мельника — збірки новель: „По той бік греблі”, „За рідне гніздо”, „Крізь дим і згар”, „На чорній дорозі”; поеми „На ріках вавилонських”, „Паде пожовклий лист”, „Іларіон”, „Ефіялт”. Книжок оцих не маємо під рукою, немає їх — здається всіх в жадній із бібліотек у США і не пощастило їх зберегти, тікаючи перед червоною ордою, ні Поетові, ні його родині. Розкинені вони десь по світі, як і розсипані по журналах і часописах його чи-

сленні поезії, що їх треба буде ще колись зібрати і видати. Недрукованою залишилася повість із українського життя років 1890-1914, здається, автобіографічна.

Нарисом „По землі”, що його взяли ми з аргентинського „Українського Слова” з 12. серпня 1945, завершуємо оцю, приготовану ще автором до друку збірку, що її останнім часом віршем є написаний у Нью Гейвені 22. IX. вірш „Спаси, рятуй нас, Божа Мати”.

Найкращою своєю книжкою вважав сам Микола Матіїв-Мельник, як це пише в уже згаданому листі, збірку новель „На чорній дорозі”. В цьому ж листі ствердив він своє духове і світоглядове „Вірую”: „Я сам католик і переконаний, що тільки від основ віри в Бога і Правду можна будувати кращий світ правдивих демократій”.

* * *

Видана оця збірка заходом Родини Поета — дружини Марії з Мандзиків і доньок Софії та Оленки, що з пієтизмом і великою любов'ю зберігають літературну спадщину невіджалуваного вояка і громадянина, поета і педагога — Миколи Матієва-Мельника.

Б о г д а н К р а в ц і в

З М І С Т

	Стр.
На стежках -----	5
На перехрестях -----	6
Я чую, чую -----	7
Горить мій світ -----	8
Вони уже давно поснули -----	9
Шумить машина -----	10
Гідальго I—III -----	11
Друзям -----	14
О, де ви, де -----	15
П. і Т. Кострубам -----	16
На чорних берегах -----	17
Невже Тебе я не побачу, Україно -----	18
Нічого я не взяв з собою -----	19
Над вежами погас -----	20
Б'є північ -----	21
Пройшло, як сон -----	23
Дивлюся ранком -----	24
Зима -----	25
Тиша -----	26
Писав колись -----	27
Солодку кидав Францію Ролянд -----	28
Ваші очі -----	29
Іде, іде весна -----	30
Замітаю я бруки у місті -----	31
Давно колись -----	32
Матері -----	33
Батькові I—V -----	34
Спаси, рятуй нас, Божа Мати -----	39
** *	
По землі -----	41
Післяслово -----	45

